

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (üheksas koda)

21. september 2017*

Apellatsioonkaebus – Keelatud kokkulepped – Betoonsarruste Itaalia tootjad –
Hindade kindlaksmääramine ning tootmise ja müügi piiramine ja kontrollimine – ST artikli 65
rikkumine – Esialgse otsuse tühistamine Euroopa Liidu Üldkohtu poolt – Määruse (EÜ) nr 1/2003
alusel uuesti vastu võetud otsus – Uue vastuväiteteatise esitamata jätmine –
Ärakuulamise korraldamata jätmine pärast esialgse otsuse tühistamist

Kohtuasjas C-88/15 P,

mille ese on Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 56 alusel 20. veebruaril 2015 esitatud apellatsioonkaebus,

Ferriere Nord SpA, asukoht Osoppo (Itaalia), esindaja: *avvocato* W. Viscardini ja *avvocato* G. Donà,

apellant,

teine menetlusosaline:

Euroopa Komisjon, esindajad: L. Malferrari ja P. Rossi, keda abistas *avvocato* M. Moretto, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

kostja esimeses kohtuastmes,

EUROOPA KOHUS (üheksas koda),

koosseisus: koja president E. Juhász, kohtunikud C. Vajda (ettekandja) ja C. Lycourgos,

kohtujurist: N. Wahl,

kohtusekretär: ametnik V. Giacobbo-Peyronnel,

arvestades kirjalikus menetluses ja 20. oktoobri 2016. aasta kohtuistungil esitatud,

olles 8. detsembri 2016. aasta kohtuistungil ära kuulunud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

otsuse

- 1 Oma apellatsioonkaebuses palub Ferriere Nord SpA tühistada Euroopa Liidu Üldkohtu 9. detsembri 2014. aasta otsus *Ferriere Nord vs. komisjon* (T-90/10, ei avaldata, edaspidi „vaidlustatud kohtuotsus“, EU:T:2014:1035), millega Euroopa Liidu Üldkohus jättis rahuldamata tema hagi, milles paluti tühistada komisjoni 30. septembri 2009. aasta otsus K(2009) 7492 (lõplik) EÜ artikli 65 rikkumise kohta (juhtum COMP/37.956 – raudbetooni sarrused, otsuse uuesti vastuvõtmine, edaspidi „30. septembri 2009. aasta otsus“) komisjoni 8. detsembri 2009. aasta otsusega K(2009) 9912 (lõplik) (edaspidi „muutmisotsus“) muudetud redaktsioonis (30. septembri 2009. aasta otsus muutmisotsusega muudetud kujul edaspidi „vaidlusalune otsus“).

Vaidluse taust ja vaidlusalune otsus

- 2 Vaidluse taust on esitatud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 16–22.
  - „16 Komisjon viis 2000. aasta oktoobrist detsembrini vastavalt ST artiklile 47 läbi kontrollle Itaalia betoonisarruste tootjate ja Itaalia terasetootmisettevõtjate ühenduse [Federacciai] juures. Ta esitas neile ka teabenõuded vastavalt ST artiklile 47 [...]
  - 17 Komisjon algatas 26. märtsil 2002 haldusmenetluse ja esitas vastavalt ST artiklile 36 vastuväited (edaspidi „vastuväiteteatis“) [...] [Ferriere Nord] esitas vastuväiteteatise kohta oma kirjalikud seisukohad 31. mail 2002. Äraakuulamine toimus 13. juunil 2002 [...]
  - 18 Komisjon esitas 12. augustil 2002 täiendavad vastuväited (edaspidi „täiendav vastuväiteteatis“), mis saadeti vastuväiteteatise adressaatidele. Täiendavas vastuväiteteatises, mis tugines 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17, esimene määrus [EÜ] artiklite [81 ja 82] rakendamise kohta (EÜT 1962, 13, lk 204; ELT eriväljaanne 08/01, lk 3) artikli 19 lõikele 1, selgitas komisjon oma seisukohti menetluse käigu kohta pärast ESTÜ asutamislepingu kehtivuse lõppemist. [Ferriere Nord] esitas oma kirjalikud seisukohad 20. septembril 2002 ja teine äraakuulamine, kus olid kohal liikmesriikide esindajad, peeti 30. septembril 2002 [...]
  - 19 Menetluse lõpus võttis komisjon vastu 17. detsembri 2002. aasta otsuse K (2002) 5087 (lõplik) ST artikli 65 kohase menetluse kohta (juhtum COMP/37.956 – sarrusevardad; edaspidi „2002. aasta otsus“), milles ta tuvastas, et selle otsuse adressaatideks olevad ettevõtjad viisid betoonisarruste (varrastena või rullides) Itaalia turul ellu ST artikli 65 lõikega 1 vastuolus oleva ühe, mitmeosalise ja vältava keelatud kokkuleppe, mille eesmärk või tagajärg oli hindade kindlaksmääramine ning millest tulenevalt lepidi kokku tootmise või müügi piiramises või kontrollis. Komisjon määras selles otsuses [Ferriere Nordile] 3,57 miljoni euro suuruse trahvi [...]
  - 20 [Ferriere Nord] esitas 10. märtsil 2003 Üldkohtule 2002. aasta otsuse peale hagi. 25. oktoobri 2007. aasta kohtuotsusega *Ferriere Nord vs. komisjon* (T-94/03, [ei avaldata, EU:T:2007:320]) tühistas Üldkohus 2002. aasta otsuse. Üldkohus märkis, et arvestades eelkõige asjaolu, et 2002. aasta otsus ei sisaldanud mingit viidet määruse nr 17 artiklile 3 ja artikli 15 lõikele 2, põhines see otsus üksnes ST artikli 65 lõigetel 4 ja 5 [...] Kuna nende sätete kehtivus lõppes 23. juulil 2002, ei saanud komisjonil enam 2002. aasta otsuse vastuvõtmise hetkeks kehtivuse kaotanud sätete alusel olla pädevust ST artikli 65 lõike 1 rikkumise tuvastamiseks ja nimetatud rikkumises osalenud ettevõtjatele trahvi määramiseks [...]
  - 21 Komisjon teavitas 30. juuni 2008. aasta kirjas [Ferriere Nordi] ja teisi asjassepuutuvaid ettevõtjaid oma kavatsusest võtta otsus uuesti vastu, muutes õiguslikku alust võrreldes sellega, mille ta oli valinud 2002. aasta otsuse jaoks. Veel täpsustas ta, et arvestades 2002. aasta otsuse tühistanud

kohtuotsuste piiratud ulatust, rajaneb uuesti vastu võetav otsus vastuväiteteatistes ja täiendavas vastuväiteteatistes esitatud tõenditel. Asjaomastele ettevõtjatele anti tähtaeg oma seisukohtade esitamiseks ja [Ferriere Nord] esitas oma märkused faksi teel 1. augustil 2008 [...]

22 24. juulil ja 25. septembril 2008, 13. märtsil, 30. juunil ja 27. augustil 2009 küsis komisjon [Ferriere Nordilt] teavet äriühingu aktsionäride ja varalise seisundi kohta. [Ferriere Nord] vastas nendele teabenõuetele meilitsi 1. augustil, 1. oktoobril 2008, 18. märtsil, 1. juulil ja 8. septembril 2009.“

- 3 Komisjon leidis 30. septembri 2009. aasta otsuses muu hulgas, et nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määrust (EÜ) nr 1/2003 [ELTL] artiklites [101 ja 102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205) tuleb tõlgendada nii, et see lubab komisjonil pärast 23. juulit 2002 tuvastada keelatud kokkulepped ESTÜ asutamislepingu kohaldamisalas ja nende eest karistada *ratione materiae* ja *ratione temporis*. Ta märkis, et see otsus võeti vastu kooskõlas EÜ asutamislepingu ja nimetatud määruse menetlusnormidega, ja et materiaalõigusnorme, mis ei ole akti vastuvõtmise ajal enam jõus, võib kohaldada õigusnormide ajalise kehtivuse põhimõtete alusel, võttes arvesse *lex mitior*'i üldpõhimõtet.
- 4 30. septembri 2009. aasta otsuse artikkel 1 sedastab muu hulgas, et Ferriere Nord rikkus ST artikli 65 lõiget 1 osaledes 1. aprillist 1993 kuni 4. juulini 2000 betoonisarruseid (varrastena või rullides) puudutavas vältavas kokkuleppes ja/või kooskõlastatud tegevuses, mille eesmärk ja/või tagajärg oli hindade kindlaksmääramine ja tootmise või müügi piiramine ja/või kontroll ühenduse turul. Sama otsuse artiklis 2 määras komisjon Ferriere Nordile trahvi summas 3,57 miljonit eurot.
- 5 Üheteistkümnest 30. septembri 2009. aasta adressaadiks olevast äriühingust kaheksa, sealhulgas Ferriere Nord, teatasid ajavahemikus 20.–23. novembrini 2009 saadetud kirjades komisjonile, et selle otsuse lisa, nagu see adressaatidele teatavaks tehti, ei sisaldanud hinnaerinevusi illustreerivaid tabeleid.
- 6 Komisjon võttis 8. detsembril 2009 vastu muutmisotsuse, mille lissasse kanti puuduvad tabelid ja millega parandati kaheksas joonealuses märkuses nummerdatud viited nendele tabelitele. Muutmisotsusest teavitati Ferriere Nordi 9. detsembril 2009.

Menetlus Üldkohtus ja vaidlustatud kohtuotsus

- 7 Üldkohtu kantseleisse 19. veebruaril 2010 saabunud hagiavalduses palus Ferriere Nord Üldkohtul esimese võimalusena vaidlusalune otsus tühistada ja teise võimalusena tühistada see otsus osaliselt ning vähendada trahvisummat.
- 8 Oma hagi põhjendamiseks esitas Ferriere Nord kümme väidet: esiteks komisjoni pädevuse puudumise kohta, teiseks uue vastuväiteteatise eelneva esitamata jätmise kohta, kolmandaks selle kohta, et ei toimunud ärakuulamist ärakuulamise eest vastutava isiku poolt, neljandaks selle kohta, et lõpparuanne oli vaidlustatud otsuse vastuvõtmisest hilisem, viiendaks selle kohta, et tekst võeti vastu ilma selles mainitud lisadeta, kuuendaks õigusnormi rikkumise kohta asjaolude hindamisel, seitsmendaks trahvisumma ebaproportsionaalsuse kohta võrreldes keelatud kokkuleppe raskuse ja kestusega, kaheksandaks trahvisumma suurendamise õigusvastasuse kohta seoses rikkumise korduvusega, üheksandaks muude kui komisjoni teatistes trahvide määramata jätmise või vähendamise kohta kartellide puhul (EÜT 1996, C 207, lk 4) ette nähtud kergendavate asjaolude arvesse võtmata jätmise kohta ning kümnendaks selle teatise väära kohaldamise kohta.
- 9 Vaidlustatud kohtuotsusega vähendas Üldkohus Ferriere Nordile määratud trahvisummat 3 421 440 euronit ja jättis hagi ülejäänud osas rahuldamata.

- 10 Üldkohtu kantseleisse 20. detsembril 2014 saabunud taotluses palus Ferriere Nord Üldkohtul teha parandus vaidlustatud kohtuotsuse punkti 420, kuid Üldkohus jättis selle taotluse 13. märtsi 2015. aasta määrusega Ferriere Nord vs. komisjon (T-90/10 REC, ei avaldata, EU:T:2015:173) rahuldamata.

Poolte nõuded Euroopa Kohtus

- 11 Ferriere Nord palub oma apellatsioonkaebuses Euroopa Kohtul:
- esimese võimalusena tühistada vaidlustatud kohtuotsus osas, milles jäeti rahuldamata tema esimese võimalusena esitatud nõue kohtuasjas T-90/10 ja järelikult tühistada vaidlusalune otsus;
  - teise võimalusena tühistada vaidlustatud kohtuotsus osas, milles jäeti rahuldamata tema teise võimalusena esitatud nõue kohtuasjas T-90/10, ning sellest tulenevalt tühistada osaliselt vaidlusalune otsus ning otsustada Ferriere Nordile määratud trahvi ulatuslikum vähendamine, ja
  - mõista mõlemas kohtuastmes kantud kohtukulud välja komisjonilt.
- 12 Komisjon palub Euroopa Kohtul:
- jätta apellatsioonkaebus rahuldamata, ja
  - mõista kohtukulud välja Ferriere Nordilt.

Menetluse suulise osa uuendamise taotlus

- 13 Menetluse suuline osa lõpetati 8. detsembril 2016 pärast kohtujuristi ettepaneku esitamist. 27. jaanuari 2017. aasta kirjas, mis saabus Euroopa Kohtu kantseleisse samal päeval, taotles komisjon Euroopa Kohtult menetluse suulise osa uuendamist määrusega ja tema taotluses esitatud faktiliste asjaolude ja taotlusele lisatud dokumentide toimikusse lisamist.
- 14 Seda nõuet põhjendades väitis komisjon sisuliselt, et Euroopa Kohtul ei olnud piisavalt teavet 13. juuni ja 30. septembri 2002. aasta ärakuulamistega seotud faktiliste asjaolude kohta, mille põhjal kohtujurist oma ettepaneku tegi, kuna need asjaolud ei olnud poolte vahel eraldi läbi vaieldud.
- 15 Kodukorra artikkel 83 võimaldab Euroopa Kohtul igal ajal, olles kohtujuristi ära kuulanud, uuendada määrusega menetluse suulise osa, eelkõige kui ta leiab, et asja lahendamisel tuleks tugineda õiguslikule argumendile, mille üle pooled ei ole vaielnud.
- 16 Peab siiski meeles pidama, et apellatsioonkaebuse ese on põhimõtteliselt määratletud poolte esitatud väidete ja argumentide kaudu. Käesoleval juhul on pooltel olnud võimalus piisavalt nende väidete ja argumentide üle vaielda oma kirjalikes seisukohades ja 20. oktoobril 2016 kohtuasjades C-85/15 P – C-89/15 P toimunud ühisel kohtuistungil.
- 17 Seetõttu leiab Euroopa Kohus, olles kohtujuristi ära kuulanud, et puudub alus menetluse suulise osa uuendamiseks.

Apellatsioonkaebus

- 18 Oma apellatsioonkaebuse põhjendamiseks esitab Ferriere Nord üheksa väidet: esiteks faktiliste asjaolude ja tõendite ilmse moonutamise kohta, vaidlustatud otsuses esinevate ilmsete vastuolude tuvastamata jätmise ning tõendamiskoormist käsitlevate eeskirjade rikkumise kohta, teiseks määruse

nr 1/2003 artikli 27 rikkumise kohta, kuna uuest vastuväiteatisest ei teavitatud, õiguspärase ootuse põhimõtte rikkumise kohta, faktiliste asjaolude ja tõendite moonutamise kohta, kaitseõiguste rikkumise, põhjenduse puudumise ning õiguse olla ärakuulamise eest vastutava ametniku poolt ära kuulatud rikkumise kohta, kolmandaks komisjoni sisemise menetluskorra rikkumise kohta, neljandaks Ferriere Nordi keelatud kokkuleppes osalemise kestuse kohta ning õigusnormide rikkumise kohta faktiliste asjaolude hindamisel, tõendite moonutamise kohta, tõendamiskoormise ja *in dubio pro reo* üldpõhimõtete rikkumise ning põhjenduse vastuolulisuse kohta, viiendaks proportsionaalsuse põhimõtte rikkumise kohta Ferriere Nordi trahvi lähtesumma kindlaksmääramisel rikkumise raskuse ja kestuse alusel, võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise ning põhjenduse puudumise kohta, kuuendaks ilmse arvutusvea või ebatäpsuse kohta Ferriere Nordile määratud trahvi vähendamisel, täieliku pädevuse väära teostamise ning põhjenduse puudumise kohta, seitsmendaks korduvuse eest trahvi lähtesumma suurendamise õigusvastasuse kohta, kuna kaitseõigust on rikutud, kaheksandaks korduvuse eest trahvi lähtesumma suurendamise õigusvastasuse kohta, kuna möödunud ajavahemikku ei ole arvesse võetud, ning üheksandaks trahvi lähtesumma suurendamise õigusvastasuse kohta proportsionaalsuse põhimõtte rikkumise tõttu.

Teine väide

Poolte argumendid

- 19 Teises väite kohaselt, mida tuleb analüüsida esmajärjekorras, on Ferriere Nordi hinnangul Üldkohus kohaldanud vääralt õigusnormi, jõudes järeldusele, et komisjon ei pidanud adresseerima Ferriere Nordile enne vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist uut vastuväiteteatist.
- 20 Esiteks palub Ferriere Nord Euroopa Kohtul analüüsida, kas põhjendatud on vaidlustatud kohtuotsuse punktis 121 esitatud järeldus, et *tempus regit actum*'i põhimõtet tuleb tõlgendada ainult nii, et menetlusakt tuleb vastu võtta sel hetkel jõus oleva normi alusel. Ferriere Nordi arvates on see tõlgendus ekslik, kuna ST artikli 36 alusel vastu võetud vastuväiteteatisele ei saa tugineda vaidlustatud otsuses, mis on vastu võetud määruse nr 1/2003 alusel.
- 21 Ferriere Nordi arvates tekkis uue vastuväiteteatise vastuvõtmise kohustus 25. oktoobri 2007. aasta kohtuotsusest Ferriere Nord vs. komisjon (T-94/03, ei avaldata, EU:T:2007:320) ja see kujutanuks endast 15. oktoobri 2002. aasta kohtuotsuse Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P ja C-254/99 P EU:C:2002:582) punkti 73 õiget kohaldamist, milles Üldkohus otsustas, et liidu akti tühistamine ei mõjuta tingimata ettevalmistavaid akte, sest tühistatud akti asendamise menetlust võib põhimõtteliselt jätkata täpselt sealt, kus tekkis õigusvastasus. Kasutades väljendeid „ei [...] tingimata“ ja „põhimõtteliselt“ ei välistanud Euroopa Kohus, et olenevalt üksikjuhtumi eripäradest võib menetluse uuendada alates akti tühistamiseks aluse andnud õigusvastase tekkimise hetkest varasemast staadiumist.
- 22 Teiseks viitab Ferriere Nord faktiliste asjaolude ja tõendite moonutamisele ning õiguspärase ootuse põhimõtte rikkumisele, sest rida üksikasju komisjoni poolt temale adresseeritud kirjaades tekitasid talle õiguspärase ootuse, et vastu võetakse uus vastuväiteteatis.
- 23 Kolmandaks kinnitab ta, et vastupidi Üldkohtu seisukohale vaidlustatud kohtuotsuses oleks uus vastuväiteatis tulnud vastu võtta, kuna see ei oleks olnud vastuväiteteatisega identne. Sellega seoses osutab ta eelkõige erinevusele, mis olid Itaalia turu ja ühisturu kohta välja toodud 2002. aasta otsuses ja vaidlusaluses otsuses.

- 24 Lisaks viitab Ferriere Nord määruse nr 1/2003 artikli 27 ning komisjoni 7. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 773/2004, mis käsitleb [ELTL artiklite [101 ja 102] kohaste menetluste teostamist komisjonis (EÜT 2004, L 123, lk 18; ELT eriväljaanne 08/03, lk 81), artiklite 11 ja 12 rikkumisele, kuna vaidlustatud kohtuotsuse punktis 148 asus Üldkohus seisukohale, et uute vastuväidete puudumisel ei olnud komisjon kohustatud korraldama uut ärakuulamist ärakuulamise eest vastutava ametniku poolt.
- 25 Komisjon peab Ferriere Nordi esitatud argumente vastuvõetamatuteks esiteks seetõttu, et need ei vaidlusta vaidlustatud kohtuotsust selgelt, vaid piirduvad Euroopa Kohtult selgituse küsimisega selle kohta, kas määruse nr 1/2003 alusel vastu võetud otsuses võib tugineda ESTÜ asutamislepingu alusel vastu võetud vastuväiteteatisele.
- 26 Komisjon kinnitab sisu kohta, et Üldkohus, vastates argumendile ettevalmistava akti ja lõpliku akti õigusliku aluse omavahelise vastavuse vajaduse kohta, ei kohaldanud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 118-122 väärtalt liiga rangelt *tempus regit actum*'i põhimõtet, vaid tegi sellest loogilise järelduse, nimelt et 2002. aasta otsuses tehtud viga, olles tekkinud selle otsuse vastuvõtmise päeval, ei mõjutanud selle otsuse vastuvõtmine ettevalmistavate meetmete kehtivust, millest tuleneb, et komisjon ei pidanud adresseerima Ferriere Nordile uut vastuväiteteatist.
- 27 Komisjoni arvates on Ferriere Nordi teise võimalusena esitatud argumendid samuti vastuvõetamatud. Esiteks on väide õiguspärase ootuse rikkumise kohta uus. Teiseks püüab Ferriere Nord formaalselt küll moonutamisele viidates tegelikult saavutada asjaolude uut hindamist.
- 28 Komisjon rõhutab igal juhul seda, et asjaoludest, millele Ferriere Nord viitab ja mis tulenevad komisjoni saadetud dokumentidest, nähtub nende konteksti arvestades, et need ei saanud põhjustada õiguspärasest ootusest uue vastuväiteteatise vastuvõtmise osas, nagu ka Üldkohus on vaidlustatud kohtuotsuse punktides 127 ja 128 märkinud. Seega on Üldkohus õigesti ja faktilisi asjaolusid moonutamata selle kohtuotsuse punktis 126 jõudnud järeldusele, et Ferriere Nord ei saanud sellisele õiguspärasele ootusele tugineda.
- 29 Mis puutub kolmandana esitatud argumentide vastuvõetavusse, siis kinnitab komisjon, et Ferriere Nord osutab vaidlustatud kohtuotsuses teatavatele punktidele ilma, et ta esitaks nendega seoses täpset argumenti vea kohta, mille tekitas uue vastuväiteteatise saatmata jätmise eest karistamata jätmine.
- 30 Sisu osas viitab komisjon vaidlustatud kohtuotsuse punktidele 143 ja 144, milles Üldkohus rõhutas, et argument, mille kohaselt uus vastuväiteteatis oleks olnud vajalik, et teha kindlaks, kas keelatud kokkulepe võis kahjustada liikmesriikidevahelist kaubandust, ei olnud põhjendatud, kuna see küsimus oli tõstatatud täiendavas vastuväiteteatises. Lisaks lähtus Ferriere Nord ekslikust eeldusest, et vaidlusaluse otsusega karistati muu rikkumise eest kui see, mis pandi süüks 2002. aasta otsuses. Vaidlustatud otsuse sisust nähtub nimelt, et etteheidetavaks rikkumiseks oli kokkulepe, mis hõlmas kogu Itaalia turgu ehk olulist osa ühisturust ja mis on seetõttu ST artikli 65 lõikega 1 keelatud kokkulepe.
- 31 Komisjon leiab, et argument selle kohta, et ärakuulamise eest vastutav ametnik uut ärakuulamist ei korraldanud, on sõnastatud liiga üldiselt ja ebatäpselt, et olla vastuvõetav. Sisu kohta märgib komisjon, et Ferriere Nord ei vaidlusta Üldkohtu järeldust, mille kohaselt selline ärakuulamine oluks vajalik ainult siis, kui oleks esitatud uus vastuväiteteatis. Kuid Üldkohus välistas sellise vastuväiteteatise vajaduse.

Euroopa Kohtu hinnang

- 32 Mis puutub Ferriere Nordi esimesena esitatud argumentidesse, siis tuleb komisjoni esitatud vastuvõetamatuse vastuväide tagasi lükata. Apellatsioonkaebusest nähtub nimelt selgelt, et Ferriere Nord ei piirdunud esitatud küsimuse kohta Euroopa Kohtult selgituste palumisega, vaid ta soovib

näidata, et Üldkohus rikkus õigusnormi, eelkõike vaidlustatud kohtuotsuse punktis 121, hinnates, et enne vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist uue vastuväiteatise väljastamine ei olnud vajalik. Samuti vastupidi sellele, mida väidab komisjon, on Ferriere Nordi argument, et ärakuulamist ärakuulamise eest vastutava ametniku juures ei toimunud, piisavalt täpne, et olla vastuvõetav, kuna apellatsioonkaebuses on mainitud nii liidu õiguse sätteid, mida Üldkohus sellega seoses vääralt kohaldas, kui ka vaidlustatud kohtuotsuse punkt, milles see rikkumine esines.

- 33 Mis puutub Ferriere Nordi esitatud nende argumentide sisusse, mis käsitlevad uue vastuväiteatise väljastamata jätmist ja seda, et ärakuulamise eest vastutava ametniku poolt ärakuulamist ei toimunud, siis tuleb meenutada, et 2002. aasta otsuse vastuvõtmiseni viinud menetluse raames saatis komisjon 26. märtsil 2002 asjaomastele ettevõtjatele, sealhulgas Ferriere Nordile, ST artikli 36 kohase vastuväiteatise. Sellega seotud ärakuulamine toimus 13. juunil 2002. Pärast ESTÜ asutamislepingu kehtivuse lõppemist saatis komisjon 12. augustil 2002 kõnealustele ettevõtjatele määruse nr 17 artikli 19 lõike 1 alusel täiendava vastuväiteatise, milles ta selgitas oma seisukohta õigusraamistiku selle muudatuse suhtes ning kutsus ettevõtjaid üles täiendavate vastuväidete kohta oma vaatenurka teatavaks tegema. Ärakuulamine toimus 30. septembril 2002 liikmesriikide esindajate juuresolekul.
- 34 Pärast 2002. aasta otsuse tühistamist teavitas komisjon 30. juuni 2008. aasta kirjaga Ferriere Nordi ja teisi asjaomaseid ettevõtjaid oma kavatsusest sama otsus uuesti vastu võtta, tuginedes määrusele nr 1/2003 kui õiguslikule alusele kooskõlas selles määruses ette nähtud menetluseeskirjadega.
- 35 Arvestades menetluse sellist käiku, tuleb analüüsida, kas vastupidi sellele, mida Üldkohus on järeldanud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 144 ja 148, oli komisjonil kohustus pärast 2002. aasta otsuse tühistamist võtta vastu uus vastuväiteatise ning korraldada uus ärakuulamine.
- 36 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt kohaldatakse menetlusõiguse norme üldiselt alates päevast, mil need jõustuvad (kohtuotsused, 29.3.2011, *ArcelorMittal Luxembourg vs. komisjon ja komisjon vs. ArcelorMittal Luxembourg jt*, C-201/09 P ja C-216/09 P, EU:C:2011:190, punkt 75 ja seal viidatud kohtupraktika; 29.3.2011, *ThyssenKrupp Nirosta vs. komisjon*, C-352/09 P, EU:C:2011:191, punkt 88, ning 11.12.2012, komisjon vs. Hispaania, C-610/10, EU:C:2012:781, punkt 45), isegi menetluses, mis küll algas enne, kuid jätkus pärast seda kuupäeva (vt selle kohta kohtuotsus 11.12.2012, komisjon vs. Hispaania, C-610/10, EU:C:2012:781, punkt 47).
- 37 Kuna käesoleval juhul on vaidlusalune otsus vastu võetud määruse nr 1/2003 artikli 7 lõike 1 ja artikli 23 lõike 2 alusel, peab selle otsuseni viinud menetlus olema läbi viidud vastavalt sellele määrusele ning ka määrusele nr 773/2004, mille õiguslik alus on määrus nr 1/2003 (vt selle kohta kohtuotsus, 29.3.2011, *ThyssenKrupp Nirosta vs. komisjon*, C-352/09 P, EU:C:2011:191, punkt 90), vaatamata asjaolule, et see menetlus algas enne määruse nr 1/2003 jõustumist.
- 38 Sellest järeldub, et Üldkohus kohaldas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 121 vääralt õigusnormi neid õiguse ajalist kohaldamist reguleerivaid põhimõtteid tõlgendades, mille alusel peetakse menetlusnorme üldjuhul kohaldatavateks kõigi nende jõustumise kuupäeval kestvate olukordade suhtes selles tähenduses, et määruse nr 1/2003 alusel vastu võetud vaidlusaluse otsuse puhul pidid ettevalmistavad aktid olema vastu võetud vastavalt nende vastuvõtmise ajal jõus olnud menetlusnormidele, mis on vastuväiteatise puhul ST artikli 36 lõige 1 ja täiendava vastuväiteatise puhul määruse nr 17 artikli 19 lõige 1.
- 39 Tuleb siiski analüüsida, kas komisjoni võetud ettevalmistavaid meetmeid 2002. aasta otsuse vastuvõtmiseks võib pidada võrdväärseteks määrustes nr 1/2003 ja nr 773/2004 ettenähtutega. Kui see on nii, siis ei saa komisjonile ette heita, et ta ei korranud neid enne vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist.

- 40 Mis puutub vastuväiteteatise vastuvõtmisse, siis määruse nr 773/2004 artikli 10 lõiked 1 ja 2 koostoimes määruse nr 1/2003 artikli 27 lõikega 1, mida esimesena nimetatud sätted rakendavad, näeb ette, et enne viimati mainitud määruse artikli 7 kohase otsuse vastuvõtmist teavitab komisjon asjaomaseid osapooli vastuväidetest, andes neile võimaluse ette nähtud tähtaja jooksul esitada oma seisukohad.
- 41 Ent nagu ka Üldkohus on vaidlustatud kohtuotsuse punktides 123 ja 124 sisuliselt märkinud, oli komisjon käesoleval juhul juba saatnud asjaomastele ettevõtjatele vastuväiteteatise ja täiendava vastuväiteteatise ja võrreldes nende teatistega ei võetud vaidlusaluses otsuses Ferriere Nordi puhul arvesse uusi süüstavaid dokumente ega muudetud märgatavalt tõendeid süüks pandud rikkumiste kohta. Lisaks, nagu ka kohtujurist on oma ettepaneku punktis 53 rõhutanud, ei erine oluliselt ESTÜ asutamislepingu alusel vastu võetud vastuväiteteatise ja vastavalt määrustele nr 17 ja nr 1/2003 vastu võetud vastuväiteteatise sisu. Uue vastuväiteteatise esitamine ei olnud seega vajalik.
- 42 Sellega seoses on Üldkohus õigesti viidanud 15. oktoobri 2002. aasta otsuse liidetud kohtuasjades *Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, EU:C:2002:582)* punktile 73, milles on märgitud, et liidu akti tühistamine ei mõjuta tingimata ettevalmistavaid akte, sest tühistatud akti asendamise menetlust võib põhimõtteliselt jätkata täpselt sealt, kus tekkis õigusvastasus.
- 43 Nagu Üldkohus vaidlustatud otsuse punktis 119 märkis, tühistati nimelt 2002. aasta otsus seetõttu, et komisjonil puudus pädevus selle otsuse vastuvõtmise ajal enam mitte jõus olnud ESTÜ asutamislepingu alusel seda otsust vastu võtta, millest tuleneb, et õigusvastasus tekkis täpselt selle kuupäeval. Järelikult ei mõjuta see tühistamine ei vastuväiteteatist ega täiendavat vastuväiteteatist.
- 44 Seega ei kohaldanud Üldkohtus vääralt õigusnormi, kui ta jõudis vaidlustatud kohtuotsuse punktis 122 järeldusele, et komisjonil ei olnud kohustust uut vastuväiteteatist vastu võtta.
- 45 Siiski, nagu kohtujurist on oma ettepaneku punktis 55 märkinud, peab komisjon määruse nr 773/2004 artikli 12 kohaselt andma pooltele, kellele ta vastuväiteteatise adresseerib, võimaluse väljendada oma arvamusi suulise ärakuulamise käigus, kui pooled on seda kirjalikes seisukohtades taotlenud. Kuna 2002. aasta otsuse tühistamine vastuväiteteatist ja täiendavat vastuväiteteatist ei mõjutatud, nagu nähtub ka käesoleva kohtuotsuse punktist 43, tuleb seega analüüsida, kas komisjon andis nimetatud pooltele võimaluse esitada oma seisukohad määruste nr 1/2003 ja nr 773/2004 menetlusnõuetele vastavalt korraldatud ärakuulamise käigus, nagu ta seda tegema pidi.
- 46 Sellega seoses on oluline märkida, et määruse nr 1/2003 sätestatud menetluskorra kohaselt, nagu seda on selgitatud määruses nr 773/2004, on viimati nimetatud määruse artikli 14 lõikes 3 ette nähtud, et liikmesriikide konkurentsiküsimustega tegelevad asutused kutsutakse osa võtma ärakuulamisest, mis järgneb vastuväiteteatisele vastuväiteteatise adressaatide taotlusel.
- 47 Kuid mis puutub 2002. aasta jooksul toimunud ärakuulamistesse, siis liikmesriikide esindajad ei osalenud 13. juuni 2002. aasta ärakuulamisel, sest selline osavõtt ei olnud sel ajal jõus olnud ESTÜ asutamislepingus ette nähtud. On teada, et see ärakuulamine puudutas juhtumi sisu ehk käitumist, mida komisjon vastuväiteteatise adressaatideks olevatele ettevõtjatele ette heitis. See nähtub muu hulgas vaidlusaluse otsuse punktides 379–382 ja on kinnitatud Üldkohtu 9. detsembri 2014. aasta otsuse *Alfa Acciai vs. komisjon (T-85/10, ei avaldata, EU:T:2014:1037)* ning 9. detsembri 2014. aasta otsuse *Ferriera Valsabbia ja Valsabbia Investimenti vs. komisjon (T-92/10, ei avaldata, EU:T:2014:1032)* punktis 148.
- 48 Seevastu 30. septembri 2002. aasta ärakuulamisel, kuhu liikmesriikide esindajad olid kutsutud vastavalt selleks ajaks kehtima hakanud EÜ asutamislepingu eeskirjadele, eelkõige vastavalt komisjoni 22. detsembri 1998. aasta määruse (EÜ) nr 2842/98 poolte ärakuulamise kohta teatavates EÜ asutamislepingu artiklite [81] ja [82] alusel algatatud menetlustes (EÜT 1998, L 354, lk 18; ELT

eriväljaanne 04, 07/04, lk 204) artikli 11 lõikele 2, käsitleti täiendava vastuväiteteatise eset, milleks oli ESTÜ lepingu kehtivuse lõppemise õiguslikud tagajärjed menetluse käigule. See nähtub esiteks sellest vastuväiteteatisest, mis kutsus adreassaate sõnaselgelt tegema teatavaks nende oma vaatenurga täiendavate vastuväidete kohta. Teiseks märkis komisjon vaidlusaluse otsuse punktis 382, et ta ei pidanud vajalikuks määruste nr 17 ja nr 1/2003 alusel 13. juuni 2002. aasta ärakuulamist korrata, sest see ärakuulamine, millel liikmesriikide esindajad ei osalenud, viidi läbi sel ajal kohaldunud ESTÜ asutamislepingu normide järgi. Lisaks kinnitas komisjon kohtuasjades C-85/15 P – C-89/15 P toimunud ühisel kohtuistungil Euroopa Kohtu küsimusele vastates, et täiendav vastuväiteteatis ei puudutanud menetluses käsitletud asjaolusid ega tõendeid.

- 49 Sellest tuleneb, et käesoleval juhul ei osalenud liikmesriikide esindajad asja sisusse puutuval ärakuulamisel, vaid üksnes ärakuulamisel ESTÜ lepingu kehtimise lõppemisest tulenevate õiguslike tagajärgede asjus.
- 50 Vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktides 36 ja 37 meenutatud kohtupraktikale peab aga juhul, kui otsus on vastu võetud määruse nr 1/2003 alusel, selle otsuseni viinud menetlus vastama selle määrusega ette nähtud eeskirjadele ka siis, kui menetlus algas enne selle määruse jõustumist.
- 51 Sellest järeldub, et enne vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist oleks komisjon määruse nr 773/2004 artiklite 12 ja 14 kohaselt pidanud andma pooltele võimaluse esitada oma argumendid ärakuulamisel, millele on kutsutud liikmesriikide konkurentsiasutused. Seetõttu ei saa asuda seisukohale, et 13. juuni 2002. aasta ärakuulamine, mis puudutas juhtumi sisu, vastab määruse nr 1/2003 alusel otsuse vastu võtmiseks ette nähtud menetlusnõuetele.
- 52 Järelikult kohaldas Üldkohus vääralt õigusnormi, asudes vaidlustatud kohtuotsuse punktis 148 seisukohale, et komisjonil ei olnud enne uue otsuse vastuvõtmist kohustust korraldada uus ärakuulamine põhjusel, et asjassepuutuvatele ettevõtjatele oli juba antud võimalus olla suuliselt ära kuulatud 13. juuni ja 30. septembri 2002. aasta ärakuulamistel.
- 53 Nagu kohtujurist on rõhutanud oma ettepaneku punktides 56 ja 57, siis võttes arvesse, kui tähtis on määrustes nr 1/2003 ja nr 773/2004 ette nähtud menetluse raames asjaomaste poolte taotlusel läbi viidava ärakuulamine, kuhu vastavalt teise määruse artikli 14 lõikele 3 on kutsutud liikmesriikide konkurentsiasutused, kujutab sellise ärakuulamise toimumata jäämine endast olulise menetlusnormi rikkumist.
- 54 Kui õigusest sellisele määruses nr 773/2004 ette nähtud ärakuulamisele ei peeta kinni, ei pea ettevõtja, kelle õigusi on sel viisil rikutud, tõendama, et selline rikkumine võis mõjutada tema jaoks kahjulikult menetluse kulgu ja vaidlusaluse otsuse sisu.
- 55 Seepärast on see menetlus paratamatult puudustega sõltumata võimalikest kahjulikest tagajärgedest Ferriere Nordi jaoks, mis võisid selle rikkumise tagajärjel tekkida (vt selle kohta kohtuotsused 6.11.2012, komisjon vs. Éditions Odile Jacob, C-553/10 P ja C-554/10 P, EU:C:2012:682, punktid 46–52 ning 9.6.2016, CEP SA vs. komisjon, C-608/13 P, EU:C:2016:414, punkt 36).
- 56 Eelnevast lähtudes tuleb Ferriere Nordi esitatud teise väitega nõustuda ja seega vaidlustatud kohtuotsus tühistada, ilma et oleks vaja analüüsida sama väite raames esitatud muid argumente, isegi oletades, et need on vastuvõetavad, ega apellatsioonkaebuse muid väiteid.

Hagimenetlus Üldkohtus

- 57 Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 61 esimese lõigu kohaselt tühistab Euroopa Kohus Üldkohtu otsuse, kui apellatsioonkaebus on põhjendatud. Sellisel juhul võib ta ise teha asja suhtes lõpliku kohtuotsuse, kui menetlusstaadium seda võimaldab.

- 58 Euroopa Kohtul on käesolevas asjas olemas vajalik teave, et teha lõplik otsus Ferriere Nordi poolt Üldkohtule esitatud vaidlusaluse otsuse tühistamise hagi kohta.
- 59 Seejuures piisab, kui märkida, et käesoleva kohtuotsuse punktides 33–55 sätestatud põhjustel tuleb vaidlusalune otsus tühistada Ferriere Nordi puutuv as osaluste vorminõuete rikkumise tõttu.

Kohtukulud

- 60 Kodukorra artikli 184 lõikes 2 on sätestatud, et kui apellatsioonkaebus on põhjendatud ja Euroopa Kohus teeb ise kohtuasjas lõpliku otsuse, otsustab ta kohtukulude jaotamise.
- 61 Vastavalt kodukorra artikli 138 lõikele 1, mida kodukorra artikli 184 lõike 1 alusel kohaldatakse apellatsioonkaebuse suhtes, on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna Ferriere Nord on apellatsioonimenetluse võitnud ning Üldkohtule esitatud nõue rahuldati, tuleb vastavalt Ferriere Nordi nõudele jätta komisjoni kohtukulud nii esimese kohtuastme menetluses kui ka apellatsioonimenetluses komisjoni enda kanda ja mõista temalt välja Ferriere Nordi kohtukulud.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (ühexas koda) otsustab:

- 1. Tühistada Euroopa Liidu Üldkohtu 9. detsembri 2014. aasta kohtuotsus Ferriere Nord vs. komisjon (T-90/10, ei avaldata, EU:T:2014:1035).**
- 2. Tühistada komisjoni 30. septembri 2009. aasta otsus K(2009) 7492 (lõplik) ST artikli 65 rikkumise kohta (juhtum COMP/37.956 – sarrusevardad raudbetooni jaoks, otsuse uuesti vastuvõtmine), mida on muudetud komisjoni 8. detsembri 2009. aasta otsusega K(2009) 9912 (lõplik), Ferriere Nord SpA-sse puutuv as osas.**
- 3. Jätta Euroopa Komisjoni kohtukulud tema enda kanda ja mõista temalt välja Ferriere Nord SpA kohtukulud esimeses kohtuastmes ja käesolevas apellatsiooniasemes.**

Allkirjad